

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา Research and Development Newsletter

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐๑ ประจำเดือนมกราคม ๒๕๕๔

งานวิจัยและพัฒนา

เรื่อง การติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน

เรื่อง ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากรัฐสถานพินิจสุ่กำแพงเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณี
ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

เรื่อง เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

บทความที่น่าสนใจ

เรื่อง สังคมไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

รอบรู้่นอกสภา

เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)

เรียนรู้กับวิจัย

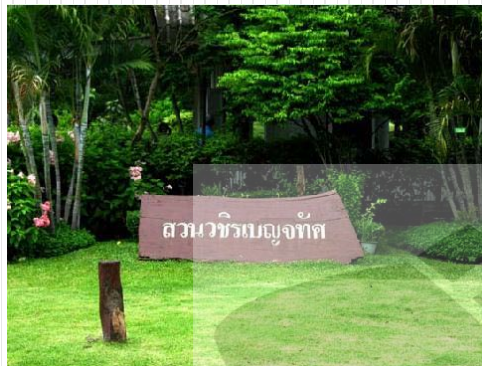
เรื่อง การเขียนรายงานการวิจัย

บทความที่น่าสนใจ

ภาชีมรดก

ปิดท้ายวิจัย

สวนรถไฟ

เป็นศูนย์ข้อมูลแห่งการเรียนรู้ ยึดหลักธรรมาภิบาล

วิชาการนำสมัย จิตใจให้บริการ สนับสนุนสถาบันนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
Legislative Institutional Repository of Thailand

เอกสารข่าว@วารงานวิจัยและพัฒนา
Research and Development Newsletter

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐๑
ประจำเดือน มกราคม ๒๕๕๔

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร
ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้
ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อ
การปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๗ - ๘
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๒

ที่ปรึกษา

นายจเร พันธุ์เปรื่อง
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางวิจิตรา วัชรภรณ์
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

บรรณาธิการบริหาร

นางสาวจิรพรรณ กาญจนอุดม
ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายฐากร จุลินทร

ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์ ศิริวรรณ (ฝ่ายบทความ)
นายสิริสร กระแสร์สุนทร (ฝ่ายวิจัย)
นางสาวปรียารรณ สุวรรณสุนย์ (ฝ่ายวิชาการ)

กองบรรณาธิการ

นายจันทมร สีหาบุญลี
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต
นางสาววิมลรักษ์ ศานติธรรม
นางสาวอัญชลี จวงจันทร์

ผู้จัดทำ

นางสาวธัญธิดา หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภคกัญญา มากทองไทร

บทบรรณาธิการ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาประจำเดือน มกราคมฉบับนี้ ขอนำเสนอ *งานวิจัยและพัฒนา* ที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งเป็นการศึกษาว่า เหตุใดกลุ่มผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เมื่อออกจากศูนย์ฝึกแล้วยังกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการแก้ไข และบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ นอกจากนั้น ยังมี *บทความที่น่าสนใจ* เรื่อง *ภาษีมรดก* ซึ่งมีหลักการและเหตุผลของการจัดเก็บภาษีมรดกคือ การแก้ไขความไม่เสมอภาคในสังคม โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการเก็บภาษีมรดก คือ การสร้างความเสมอภาคให้ประชาชนในสังคมในด้านเศรษฐกิจ และลดความเหลื่อมล้ำของการครอบครองทรัพย์สิน รวมทั้งเพื่อกระตุ้นให้มีการบริจาค หรือกระจายทรัพย์สินต่อองค์กรสาธารณกุศล และเป็นการวางแผนระยะยาวให้เจ้าของมรดกทำงานหรือขยายกิจการเพิ่มขึ้น เพื่อเตรียมการเสียภาษีของผู้รับมรดกในอนาคต ส่วน *รอบรู้นอกสภา* จะกล่าวถึงการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยจากการศึกษาพบว่า การให้การศึกษาทางการเมืองมี ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการให้ความรู้ทางการเมืองที่เป็นเนื้อหาสาระ เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง องค์กรอิสระ ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจฝ่ายต่าง ๆ ลักษณะที่สอง เป็นการให้ความรู้ คือ ให้ทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอย่างเสรี และการรู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองอย่างเป็นระบบ และทำอย่างจริงจัง จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืน และเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

งานวิจัยและพัฒนา

เรื่อง การติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

๑

เรียบเรียงโดย สิริสุสร กระแสร์สุนทร

เรื่อง ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากกริ้วสถานพินิจสุ่กำแพงเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณี
ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

๗

เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

เรื่อง เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๑๑

เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

บทความที่น่าสนใจ

เรื่อง ภาษิมรดก

๑๗

ฐาภุร จุลินทร

เรื่อง การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในองค์กร

๒๑

นาริลักษณ์ ศิริวรรณ

รอบรู้นอกสภา

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)

๒๕

วิมลรักษ์ ศานติธรรม

เรียนรู้กับวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัย

๒๘

อัญชลี จวงจันทร์

พบปะนักวิจัย

อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข

๓๖

จันทมร สีหาบุญลี

ปิดท้ายวิจัย

สวนรถไฟ

๓๘

บรรณาธิการ

การติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิจัยโดย ดร.ไพรัช ถิตย์ผาด และคณะ

สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติการทางการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งในระบบการจัดการศึกษาและเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา อีกทั้งความสำเร็จของการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือมีคุณภาพขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเป็นสำคัญ ในยุคปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพและประเมินผลของการบริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันมีปัจจัยแวดล้อมที่ซับซ้อนกว่าในยุคก่อน ๆ ทั้งปัจจัยภายนอกที่เป็นบริบทของสถานศึกษาและปัจจัยภายใน โดยเฉพาะปัจจัยภายในที่มีความสำคัญตัวหนึ่งคือ ผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจจะคัดสรรได้ และการจะบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์กรกำหนดทิศทางและสนับสนุนการปฏิบัติงานทางการศึกษาของสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะช่วยให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีเป้าหมายชัดเจนสอดคล้องกับปัจจัยการบริหารสถานศึกษา ทั้งครู ผู้เรียน เครื่องมือ อุปกรณ์ และความต้องการของชุมชนและสังคม ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงส่งเสริมให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและมีกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการเฉพาะ

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ นับเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศไทย เป็นการปฏิรูปโดยใช้กฎหมายและแนวทางการดำเนินการทั้งแนวคิด หลักการ โครงสร้าง และกระบวนการในการปฏิรูป จำเป็นต้องดำเนินการ

ตามกฎหมายเป็นสำคัญ การเตรียมการเพื่อการปฏิรูปหรือการออกแบบการปฏิรูปซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา กำหนดให้มีการตรากฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง ๒๓ ฉบับ และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องหรือออกตามกฎหมายหลักอีกจำนวนมาก เพื่อใช้บังคับให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา จึงกล่าวได้ว่ากลไกการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญนี้ได้ใช้กฎหมายเป็นกลไกสำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา

ความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมาย หรือกฎหมายที่บังคับใช้จะส่งผลได้จริงในทางปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับการดำเนินการนำกฎหมายไปใช้หรือกระบวนการบังคับใช้กฎหมายเป็นสำคัญ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีความพร้อมและดำเนินการให้ครบถ้วนตามกระบวนการการบังคับใช้กฎหมาย แต่จากการติดตามการปฏิรูปการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงสร้างใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ยังมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติซึ่งยังไม่ได้มีการติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการดังกล่าวในแนวลึกเป็นการเฉพาะที่สามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมและให้คณะกรรมการสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการบังคับใช้กฎหมายอย่างแท้จริง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการในฐานะเป็นส่วนราชการในกระทรวงศึกษาธิการและมีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาและการบังคับใช้กฎหมาย จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษามากที่สุด โดยดำเนินการติดตามประเมินผลในลักษณะเป็นการวิจัยเพื่อนำผลไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านความชัดเจนและความเหมาะสมของสาระบัญญัติ การดำเนินการตามกระบวนการใช้กฎหมาย การปฏิบัติจริงตามสาระบัญญัติ และผลการดำเนินการตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
๓. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
๔. เพื่อติดตามผลและสร้างความเข้าใจกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมาย และ
- ๖) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาดังนี้

๑. ขอบเขตของการวิจัย

๑.๑ กลุ่มตัวอย่าง

สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ตัวอย่าง ๑๒๓ เขตพื้นที่การศึกษา ๑๒๓ แห่ง กรรมการ และผู้เกี่ยวข้อง โดยประเมินสถานศึกษาละ ๔ คน รวม ๔๙๒ คน และกลุ่มตัวอย่างในการติดตามประเมินผล โดยเลือกสถานศึกษาเป้าหมาย ๔๐ แห่ง จาก ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษาใน ๕ ภูมิภาค

๑.๒ ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาและประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๖ เรื่อง คือ ๑) ความชัดเจนและความสมบูรณ์ของสารบัญญัติของกฎหมาย ๒) กระบวนการการนำกฎหมายไปใช้ ๓) ผลการบังคับใช้กฎหมาย ๔) ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง เป็นชุดเครื่องมือติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๖ แบบ ประกอบด้วย แบบติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๑) แบบประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๒) แบบประเมินผลความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๓) แบบสัมภาษณ์เพื่อติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๔) แบบสังเกตเพื่อติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๕) และแบบประชุมกลุ่มย่อยเพื่อติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบบ ๒/๖)

๓. ขั้นตอนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการตามขั้นตอนและกิจกรรมสำคัญตามลำดับ ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (คณะทำงาน) กำหนดคู่มือโครงการและเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดและประสานงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเป้าหมาย
๔. เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปจากทุกสถานศึกษาเป้าหมาย โดยการจัดส่งแบบสอบถามให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตอบและส่งคืนทางไปรษณีย์
๕. จัดการสัมมนา เรื่อง การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าหมาย ๑๐ พื้นที่การศึกษา ๔๐ สถานศึกษา ผู้เข้าร่วมการสัมมนา เขตการศึกษาละ ๕๐ คน

๖. สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลตามสภาพจริง ในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเป้าหมาย

๗. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประมวลผลการวิจัย

๘. จัดการสัมมนานำเสนอผลการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิจัย และประเมินผลการวิจัย โดยเชิญผู้บริหารระดับสูง ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้อง มาร่วมวิพากษ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษา

๑. สารบัญญัตินี้ของกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความชัดเจนและความเหมาะสมทั้งในภาพรวมและรายด้านในระดับมาก โดยด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ที่มีความชัดเจนและความเหมาะสมน้อยที่สุด

๒. สถานศึกษามีการดำเนินการตามกระบวนการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมาก โดยดำเนินการมากที่สุดเกี่ยวกับการสนับสนุนการใช้กฎหมายและดำเนินการน้อยที่สุดเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย

การนำกฎหมายสู่การปฏิบัติ มีข้อขัดข้องสำคัญคือ ๑) ผู้บริหารและครูที่ได้รับมอบหมายไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจในแนวทางการนำกฎหมายไปสู่การปฏิบัติ ๒) ผู้มีคุณสมบัติที่จะเป็นกรรมการไม่ยอมสมัคร ไม่เห็นความสำคัญของการเป็นคณะกรรมการ และการสรรหาคณะกรรมการได้มาในลักษณะกระจุกตัว ๓) กรรมการไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษา ๔) ขอบข่ายอำนาจหน้าที่และแนวปฏิบัติไม่ชัดเจน ๕) การสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีการประเมินเพื่อปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย

การดำเนินการบังคับใช้กฎหมายให้ได้ผลดีต้องจัดให้มีผู้รับผิดชอบงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาเป็นการเฉพาะ จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบ รวมทั้งติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่อง

๓. ผลการบังคับใช้กฎหมาย (๑) ดำเนินการตามสารบัญญัตินี้ของกฎหมายได้ในระดับมาก (๒) บังเกิดผลสนองเจตนารมณ์ของกฎหมายในระดับมาก เจตนาที่ตอบสนองได้มาก ๓ อันดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความหลากหลายในทางปฏิบัติและการประกันคุณภาพการศึกษาตามลำดับ ส่วนเจตนารมณ์ที่สองได้น้อยที่สุด คือ ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง (๓) การบังคับใช้กฎหมายในภาพรวมประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยมีความสำเร็จในด้านประสิทธิผล ด้านความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง ด้านประสิทธิภาพการจัดการ และด้านการพัฒนาองค์กรจากมากไปหาน้อยตามลำดับ

๔. ผลงานสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดการรายได้สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา การให้คำปรึกษาและประสานงานแก่ไขพหุติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน การประสานของงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรวมวางแผนพัฒนาสถานศึกษา การติดตามนักเรียนที่ออกกลางคันและการติดตามประเมินผลการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ กรรมการขาดโอกาสสร้างความเข้าใจ ขาดความมั่นใจและขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ บางส่วนขาดความรู้

ความเข้าใจด้านการศึกษาและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา ขอบข่ายภารกิจและระบบงานคณะกรรมการไม่ชัดเจน สถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญและสนับสนุนงานคณะกรรมการไม่เต็มที่ ขาดการปฏิบัติงานเชิงรุกที่ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ ค่าตอบแทนและเบี้ยประชุมไม่เพียงพอ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องไม่รู้จักรู้จัก ไม่เห็นความสำคัญและผลงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการสรรหาและการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะบังเกิดผลดียิ่งขึ้น เมื่อมีการดำเนินการ ดังนี้ ๑) ปรับและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับจำนวนกรรมการและวิธีการสรรหาให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานมากขึ้น ๒) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษา ๓) ประกาศเกียรติคุณ ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษา และ ๔) สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างครบถ้วน ๕) วิจัยพัฒนาตัวชี้วัดเกณฑ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือและเกณฑ์ในการพิจารณาตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ๖) ประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการและปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ๗) สนับสนุนเงินเบี้ยประชุมตามความต้องการที่จำเป็น และ ๘) เร่งประชาสัมพันธ์กรรมการและผลงานของคณะกรรมการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างเป็นระบบ

๕. ปัจจัยการดำเนินการตามกระบวนการบังคับใช้กฎหมายทุกขั้นตอน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมาย แต่ปัจจัยการบังคับใช้กฎหมายเพียง ๓ ปัจจัย ได้แก่ การสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย การบันทึกเจตนารมณ์ของกฎหมายและการส่งเสริมประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมาย อธิบายความผันแปรของความสำเร็จได้ร้อยละ ๑๗

๖. ควรปรับปรุงแก้ไขกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษายิ่งขึ้น โดย ๑) ปรับปรุงแก้ไขจำนวนกรรมการ (ข้อ ๒ ของกฎกระทรวงฯ) โดยแบ่งสถานศึกษาเป็น ๓ ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พร้อมกำหนดจำนวนกรรมการสถานศึกษาเป็น ๙ คน ๑๒ คน และ ๑๕ คน ตามลำดับ ๒) ปรับปรุงให้มีการเลือกประธานกรรมการจากกรรมการอื่นได้ด้วยความเหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติงานมากกว่า (ข้อ ๕ ของกฎกระทรวงฯ) ยกเว้นผู้บริหารสถานศึกษาและผู้แทนครูในสถานศึกษา ๓) ปรับแก้ไขให้ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔) ปรับปรุงให้ผู้แทนผู้ปกครองเป็นกรรมการต่อได้เมื่อนักเรียนในปกครองจบการศึกษาหรือลาออก (ข้อ ๗ (๔) ของกฎกระทรวงฯ) ทั้งนี้ ต้องเป็นผู้ที่ผู้ปกครองยอมรับ มีความรู้ ความสามารถ ความสนใจที่จะเป็นกรรมการสถานศึกษานั้นต่อเนื่อง และ ๕) ให้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันได้ (ข้อ ๗ ของกฎกระทรวงฯ) เพื่อให้ผู้แทนที่เป็นกรรมการเป็นที่ยอมรับและมีความรู้ความสามารถและเสียสละเป็นกรรมการได้ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

๑. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบชัดเจน ให้ทุกหน่วยบังคับใช้กฎหมายและในแต่ละระดับถือปฏิบัติร่วมกัน

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเร่งสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาในการบังคับใช้กฎหมายและสนับสนุนงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการสร้างความเข้าใจในกฎหมาย การพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบ การสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายและการประชาสัมพันธ์กรรมการให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณชน

๓. สถานศึกษาควรเร่งเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามกระบวนการการบังคับใช้กฎหมาย และรายงานความสำเร็จของคณะกรรมการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

๔. กรรมการต้องมีความตระหนัก ให้มีความสำคัญ มั่นใจและกล้าพอที่จะให้ข้อเสนอแนะที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา

๕. ผู้ปกครองและชุมชนต้องเห็นความสำคัญ มีความตระหนักและให้การสนับสนุนงานของคณะกรรมการและสถานศึกษา

ประโยชน์ของรายงานการวิจัยที่มีต่อวงงานรัฐสภา

ประโยชน์ของรายงานการวิจัยเรื่องนี้มีต่อวงงานรัฐสภา ผลการวิจัยเป็นประโยชน์และสนับสนุนการปฏิบัติงานโดยตรงแก่คณะกรรมการการศึกษา โดยบทบาทด้านหนึ่งที่มีความสำคัญของคณะกรรมการการศึกษา คือ บทบาทในการพิจารณาร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษา เพื่อให้ร่างกฎหมายฉบับนั้น ๆ เกิดประโยชน์กับประเทศ ประชาชน รวมถึงบุคลากรในวงการศึกษามากที่สุด ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะช่วยสนับสนุนบทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งคณะกรรมการการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน ให้คำแนะนำรวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ กับฝ่ายบริหาร ซึ่งจะยังผลไปสู่การพัฒนาและการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยให้ทันสมัย และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

เรียบเรียงโดย สิทธิสร กระแสร์สุนทร

เอกสารอ้างอิง

ไพรัช ติตย์ผาด. (๒๕๕๑). การติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. รายงานวิจัย. สำนักนิติการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

งานวิจัยและพัฒนา

ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากรัฐสถานพินิจผู้กักขังเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

วิจัยโดย รติรส อรุณคง

ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์คือ การควบคุมผู้ต้องขังควบคุมคู่ไปกับการแก้ไขฟื้นฟูภายใต้ ๒ พันธกิจ คือ การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพ บำบัดฟื้นฟู และแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้งสิ้น จำนวน ๒๐๑,๘๒๙ คน (สถิติจากกองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ สํารวจเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒) ทั้งนี้ ภารกิจด้านการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยที่มีเป้าหมายหลักในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีไม่ให้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก แต่จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์กลับพบว่า จำนวนผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์กลับเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี โดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ถือเป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีความสำคัญพบว่า มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปีกล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (อายุ ๑๘ - ๒๕ ปี) เพียง ๒๔,๒๕๑ คน แต่ใน พ.ศ. ๒๕๕๑ มี ๓๐,๑๔๑ คน และ พ.ศ. ๒๕๕๒ มีผู้ต้องขังวัยหนุ่มถึง ๒๙,๑๕๘ คน (ข้อมูลเมื่อวันที่ ๓๐ มิ.ย. ๕๒) และจากการสำรวจข้อมูลผู้ต้องขังวัยหนุ่มของกลุ่มงานพัฒนาระบบ การพัฒนาพฤติกรรม กรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ พบว่า มีผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เคยมีประวัติเข้ารับการอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มาแล้วถึง ๓,๔๙๕ คน จากจำนวนผู้ต้องขังวัยหนุ่มทั้งหมด ๒๘,๓๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๔ ซึ่งเป็นกลุ่มที่กระทำผิดซ้ำยากแก่การแก้ไข

LIERT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญอย่างมากที่กรมราชทัณฑ์ต้องทำการศึกษาวิจัยว่า เหตุใดทำไมกลุ่มผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เคยมีประวัติเข้ารับการอบรมที่ศูนย์ฝึกฯ มาแล้ว แต่เมื่อออกไปจากศูนย์ฝึกฯ แล้ว ยังหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และกรมราชทัณฑ์ จึงได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากรัฐสถานพินิจสุ่กำแพงเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อเป็นการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการวางแผนแก้ไขและการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาจากการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เคยรับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
๒. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เคยรับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่กระทำผิดซ้ำ

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเรือนจำจำนวน ๑๒ แห่ง โดยเก็บ รวบรวมแบบสอบถามจากประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี ที่มีประวัติการกระทำผิดในช่วงวัยเด็กและเยาวชน และเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนก่อนถูกคุมขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จำนวน ๓๘๗ คน ประกอบกับมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อจัดทำเป็นกรณีศึกษา (Case Study) จำนวน ๓ คน โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๑-ธันวาคม ๒๕๕๒

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากรัฐสถานพินิจสุ่กำแพงเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๔.๒ มีอายุระหว่าง ๒๑-๒๓ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๕๗.๔ สถานภาพโสด ร้อยละ ๗๒.๔ มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ร้อยละ ๑๙.๑ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ ๔๓.๗ รองลงมา ร้อยละ ๓๖.๒ ไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ว่างงานก่อนต้องโทษส่วนใหญ่อายุเกินกว่า ๒๐ ปี จำนวนสูงถึงร้อยละ ๘๗.๙ รองลงมา ร้อยละ ๓๕.๙ มีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท/เดือน

ก่อนเข้ามาอยู่ในเรือนจำส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา ซึ่งสถานภาพของบิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน เนื่องจากการหย่าร้าง ส่วนที่อยู่ด้วยกันมีการทะเลาะกันบ้างแต่ไม่รุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งมีผู้เสพยาเสพติดจำนวนมาก และเป็นแหล่งที่มีการก่ออาชญากรรมสูง ที่คั่นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า ก่อนเข้าศูนย์ฝึกฯ พ่อแม่มีเวลาในการดูแล เอาใจใส่ ให้ความรักในระดับน้อย สามารถปรึกษาปัญหากับคนในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีเวลาพูดคุย รับประทานอาหาร ทำกิจกรรมร่วมกันได้น้อย

พฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับบอขายมาก่อนต้องโทษพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๖.๐ เสพสิ่งเสพติดก่อน ต้องโทษ โดยส่วนใหญ่เสพยาบ้าและเสพทุกวัน พฤติกรรมการเล่นการพนัน ส่วนใหญ่เล่นไพ่ สนุกเกอร์ พนันบอล โดยมักเล่นการพนันบ่อยครั้งและทุกวัน มีพฤติกรรมเที่ยวสถานบันเทิงก่อนต้องโทษ ร้อยละ ๘๒.๔ โดยส่วนใหญ่เที่ยวผับ ดิสโก้เธค สัปดาห์ละ ๒-๓ วัน และคบเพื่อนที่เป็นอันธพาล ซึ่งเป็นเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากที่สุด ทักษะเกี่ยวกับความเชื่อในการกระทำผิดคิดว่า การทำผิดกฎหมายเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ใคร ๆ ก็ทำได้ถ้ามีโอกาส ซึ่งอยู่ในระดับมาก และคิดว่าที่ทำผิดเพราะผลตอบแทนที่ได้รับคุ้มค่างับความเสี่ยงที่กระทำอยู่ในระดับมาก

ประวัติการกระทำผิด ข้อมูลขณะอยู่ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๗.๗ เคยกระทำผิดในช่วงวัยเด็กและเยาวชนมากกว่า ๑ ครั้ง ในคดีความผิด พ.ร.บ. ยาเสพติด/สารระเหยมากที่สุด สาเหตุที่กระทำผิดเพราะต้องการเงิน/ทรัพย์สิน รวมถึงการศึกษาค้นคว้าตามเพื่อน ประกอบกับคบเพื่อนที่ว่างงาน เสพยาเสพติด และขณะที่อยู่ศูนย์ฝึกฯ ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกวิชาชีพระยะสั้น และเมื่อมีเวลาว่าง เล่นกีฬา ดนตรี

ข้อมูลขณะอยู่ในเรือนจำ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๒.๐ กระทำผิด ๑ ครั้ง ในคดีความผิด พ.ร.บ. ยาเสพติด สารระเหย สาเหตุที่กระทำผิดเพราะต้องการเงิน ทรัพย์สิน หากจะเปรียบเทียบระดับความผิดจากสถานพินิจสู่ กำแพงเรือนจำรุนแรงขึ้น กล่าวคือ การเสพยาเสพติดเป็นจำหน่ายยาเสพติด การลักทรัพย์เป็นจำหน่ายยาเสพติด และความผิดต่อร่างกายเป็นความผิดต่อชีวิต เป็นต้น และในส่วนของงานที่ต้องรับผิดชอบในเรือนจำส่วนใหญ่ ทำงานรับจ้าง เช่น เย็บอวน พับกระดาษ เขียนหนังสือ เวลาว่างขณะอยู่ในเรือนจำ เล่นกีฬา ดนตรี และศิลปะ ส่วนใหญ่มีเพื่อนกระทำผิดเข้ามาจำคุกในเรือนจำ โดยส่วนใหญ่ไม่เกิน ๕ คน ทักษะเกี่ยวกับการคบเพื่อน ส่วนใหญ่ในแต่ละวันใช้เวลาอยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่กับสมาชิกในครอบครัว และถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ยอมรับจะโทษ และรู้สึก เสียใจ ไม่สบายใจมากกว่าเวลาที่พ่อแม่ว่ากล่าว หลังพ้นโทษจากศูนย์ฝึกยังกลับไปคบเพื่อนกลุ่มเดิมที่เคยกระทำผิด ร่วมกันในระดับมาก และยังไม่รู้จักแยกเลือกเพื่อนที่จะคบ

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้กลับมากระทำผิดซ้ำจากรัฐสถานพินิจสู่กำแพงเรือนจำ ส่วนใหญ่ปัญหาเกิด จากตัวเอง เช่น ต้องการเงินมาใช้จ่ายง่าย ๆ โดยไม่ต้องทำงานหนักสองลมคือ คบเพื่อนที่ว่างงาน และเสพยาเสพติด ส่วนค่านิยมในการดำเนินชีวิต ชอบทำงานสบาย ๆ หาเงินง่าย ๆ ไม่ต้องเหนื่อย ก่อนเข้ามาอยู่ในเรือนจำดำเนินชีวิต แบบอยู่ไปวัน ๆ ไม่เคยมีการวางแผนชีวิต การดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด เทียบกลางคืนเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมแบบนี้ และบ่อยครั้งที่กระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการโดยไม่มีเหตุผล

ข้อเสนอแนะ

๑. กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดนโยบายว่าผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนก่อนพ้นโทษต้องได้รับการศึกษาหรือ การฝึกวิชาชีพอย่างน้อย ๑ หลักสูตร เมื่อพ้นโทษไปแล้วจะได้มีงานทำไม่กระทำผิดซ้ำ
๒. เรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นจำนวนมาก ควรมีการแยกแดนผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยเฉพาะ เพื่อที่จะจัดหลักสูตรการศึกษาอบรมให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังต่อไป
๓. ควรมีนักจิตวิทยาประจำทุกเรือนจำ เพื่อช่วยบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นพิเศษ

๔. ควรนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้ต้องขังให้มากขึ้น

ประโยชน์ของรายงานการวิจัยที่มีต่อวงงานรัฐสภา

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อวงงานรัฐสภา ในการสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ โดยเฉพาะคณะกรรมการการกฤษฎีกา การยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน ในการรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทยอยู่ขณะนี้ และควรให้ความสำคัญ ตลอดจนควรผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เพราะเด็กและเยาวชนทุก ๆ คนต่อไปจะต้องเป็นกำลังของประเทศชาติ และควรมีการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเฉพาะวัยหนุ่มให้กลับคืนเป็นคนดีสู่สังคมอย่างเหมาะสม และก่อนพ้นโทษต้องได้รับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้ และมีอาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ และจะไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และประพฤติดีปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมต่อไป

เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

เอกสารอ้างอิง :

รติรส อรุณคง. (๒๕๕๒). ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม. รายงานวิจัย กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์.

งานวิจัยและพัฒนา

เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

วิจัยโดย ประสาร สง่าแสง และคณะ

สังคมไทยได้มีการปฏิรูปกฎหมาย และนำระบบงานยุติธรรมแบบตะวันตกมาใช้โดยให้ความสำคัญต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ ผู้แทนของชุมชน แต่กระบวนการยุติธรรมหลักที่นำมาใช้ตามแบบตะวันตกนั้นไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะยังคงมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจึงเห็นว่า น่าจะมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอื่นที่นำมาใช้ควบคู่หรือนำมาใช้ทดแทนกระบวนการยุติธรรมหลักที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงมีแนวความคิดในการฟื้นฟูให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมปกป้องและคุ้มครองชุมชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ โดยกำหนด วิสัยทัศน์ประเทศไทยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทัน โลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข” โดยมีพันธกิจในการพัฒนาประเทศ คือ พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม มีสุขภาพที่ดีอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก คือ สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และเพิ่มศักยภาพของชุมชนนำไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ โดยมุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความสะดวก กำหนดให้มีโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อทำการอบรม และ

คูแลร์ศึกษาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมให้เกิด ความยุติธรรมในชุมชน ในการนี้ กระทรวงยุติธรรมได้มอบหมายให้กรมคุมประพฤติดำเนินการตามโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน แต่จากการศึกษาข้อมูลชุมชนในสภาพปัจจุบันของเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติภาค ๗ ปรากฏว่า สภาพชุมชนโดยทั่วไปยังไม่พร้อมที่จะคิด และทำกิจกรรมยุติธรรมได้ จึงมีความจำเป็นที่กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุมประพฤติจะต้องดำเนินการเสริมศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถคิดและทำกิจกรรมเกี่ยวกับความสงบสุข และความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน

ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาองค์ประกอบวิถีชุมชนที่มีผลต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน และศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน เพื่อนำผลการศึกษามากำหนดเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และค้นหาเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ บริบททางวัฒนธรรม วิถีชุมชน ซึ่งมีผลต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชน ในการเสริมสร้างให้ชุมชนมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อสร้างเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค ๗ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จำนวน ๓ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนคือ

๑. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๗ หมู่บ้าน
๒. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๕ หมู่บ้าน
๓. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๗ หมู่บ้าน

โดยประชากรเป้าหมายประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกเทศบาล กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนและกลุ่มข้าราชการในชุมชน โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง จากทุกหมู่บ้าน ดังนี้

๑. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ
  - ๑.๑ เพศชาย จำนวน ๓๓ คน หญิง ๕ คน
  - ๑.๒ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๖ คน
  - ๑.๓ กลุ่มสมาชิก อบต. เทศบาล จำนวน ๑๐ คน
  - ๑.๔ กลุ่มอื่น ๆ จำนวน ๑๒ คน
๒. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง
  - ๒.๑ เพศชาย จำนวน ๑๙ คน หญิง ๘ คน

๒.๒ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๐ คน

๒.๓ กลุ่มสมาชิก อบต. เทศบาล จำนวน ๘ คน

๒.๔ กลุ่มอื่น ๆ จำนวน ๙ คน

๓. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแสงอรุณ

๒.๑ เพศชาย จำนวน ๒๑ คน หญิง ๕ คน

๒.๒ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๒ คน

๒.๓ กลุ่มสมาชิก อบต. เทศบาล จำนวน ๑๐ คน

๒.๔ กลุ่มอื่น ๆ จำนวน ๔ คน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ

๑.๑ การศึกษาบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อการช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งมีผลต่อการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน และมีผลช่วยส่งเสริมให้มีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนได้ง่ายขึ้น มีจำนวนมากขึ้น และหลากหลายรวมทั้งสิ้น ๑๓ กิจกรรม

๑.๒ ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อมีสภาพปัญหาของชุมชนที่สำคัญ ๖ ปัญหา ในจำนวน ๖ ปัญหานี้ มีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาความแตกแยกอันเนื่องมาจากการเลือกตั้งท้องถิ่น ที่ผู้ให้ข้อมูลประมาณร้อยละ ๓๕ เห็นว่ารุนแรง และมีผลกระทบต่อความร่วมมือของคนในชุมชน ส่งผลถึงความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่มิตรต่อกัน และการพึ่งพาอาศัยกัน ปัญหาของชุมชนที่เหลืออีก ๕ ปัญหา มีผลกระทบต่อความร่วมมือของคนในชุมชนไม่มาก และมีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนบ้าง

๑.๓ ศึกษาเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน จากการศึกษาพบว่า เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ

๑ . ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วย ๗ ประการ คือ (๑) มีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือกิจกรรมสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่หลากหลาย (๒) ผู้นำชุมชนต้องเห็นพ้องกัน (๓) ผู้นำชุมชนต้องมีความสามัคคีไม่แตกแยก (๔) ผู้นำชุมชนต้องมีศักยภาพที่ดี (๕) ชุมชนหรือคนในชุมชนต้องเข้าใจและเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือได้รับ (๖) ชุมชนจึงมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม (๗) การมีส่วนร่วมของภาคประชาการที่เกี่ยวข้องแบบมีหุ้นส่วน

LIART

๒ . เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยความสำเร็จ ๕ ประการ คือ (๑) ผู้นำชุมชนต้องเห็นพ้องต้องกัน (๒) ผู้นำชุมชนต้องดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (๓) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง (๔) ชุมชนร่วมกันจัดทำแผนชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน (๕) ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๒. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง จากผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อการช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งมีผลต่อการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนและมีผลช่วยส่งเสริมให้มีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนได้สะดวกมากขึ้น และหลากหลาย ทั้งนี้ เมื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการวิจัยพบว่า มีสภาพปัญหาของชุมชน คือ ปัญหารายได้ไม่พอใช้จ่าย มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และกระทบถึงความสามัคคี การพึ่งพาอาศัยกัน และการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีปัญหาเรื่องความแตกแยกอันเนื่องมาจากการเลือกตั้งท้องถิ่น นอกจากนั้น เมื่อศึกษาเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน พบว่า เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ

๑ . ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพ ประกอบด้วย (๑) มีประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตหรือกิจกรรมสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วม (๒) ผู้นำชุมชนต้องเห็นด้วย (๓) ผู้นำชุมชนต้องมีความสามัคคี (๔) ผู้นำชุมชนต้องมีศักยภาพที่ดี (๕) ชุมชนหรือคนในชุมชนต้องเข้าใจและเห็นถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น (๖) ชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม (๗) การมีส่วนร่วมของภาคราชการที่เกี่ยวข้องแบบหุ้นส่วน

๒. เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ คือ (๑) ผู้นำชุมชนต้องเห็นพ้องกับกิจกรรมของชุมชนเป็นอันดับแรก (๒) ผู้นำชุมชนดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม (๓) ทำการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง (๔) ชุมชนร่วมกันจัดทำแผนชุมชน (๕) ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

๓. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแสงอรุณ จากผลการวิจัยพบว่า บริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน มีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแสงอรุณมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ที่มีผลต่อการช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งมีผลต่อการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในชุมชน และเมื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการวิจัยพบว่า มีสภาพปัญหาความแตกแยกอันเนื่องมาจากการเลือกตั้งท้องถิ่นเพียงปัญหาเดียวที่ผู้ให้ข้อมูลประมาณร้อยละ ๑๒ เห็นว่ารุนแรงและมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กระทบต่อความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน นอกจากนั้น เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง ๓ ศูนย์ยุติธรรม พบว่า

๑. ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์มีผลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการคล้ายคลึงกันของทั้ง ๓ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีจำนวน ๙ กิจกรรม หรือร้อยละ ๓๙.๑๓ ของกิจกรรมทั้งหมด และมีกิจกรรมที่ดำเนินการคล้ายคลึงกันทั้ง ๒ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน ๑ กิจกรรม หรือคิดเป็น

ร้อยละ ๔.๓๕ ของกิจกรรมทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมที่ดำเนินการแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละชุมชนจำนวน ๑๓ กิจกรรม หรือร้อยละ ๕๖.๕๒ ของกิจกรรมทั้งหมด

๒ . ข้อมูลด้านสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนของทั้ง ๓ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนรวมกันมีทั้งหมด ๙ ปัญหา มีสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน จำนวน ๔ ปัญหา หรือร้อยละ ๔๔.๔๔ ของปัญหาทั้งหมด และมีสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละชุมชนจำนวน ๕ ปัญหา หรือร้อยละ ๕๕.๕๖ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้

(๑) สภาพปัญหาและความต้องการที่คล้ายคลึงกันของทั้ง ๓ ศูนย์ คือ

(๑.๑) ปัญหายาเสพติดให้โทษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชุมชนมีจำนวน ๑ ศูนย์ คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ และมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชุมชนเพียงเล็กน้อย

(๑.๒) ปัญหาความขัดแย้งเนื่องจากการเลือกตั้งท้องถิ่น

(๑.๓) ปัญหารายได้ไม่พอใช้จ่าย

(๑.๔) ปัญหาวัยรุ่นทะเลาะชกต่อย ขับรถเสียดัง

นอกจากนั้น ในด้านข้อมูลเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน พบว่าข้อมูลด้านเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน มีความเห็นสอดคล้องเป็นทางเดียวกันทั้ง ๓ ศูนย์ โดยปัจจัยความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนทั้ง ๓ ศูนย์ คือ มีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือกิจกรรมสาธารณะที่อาศัย การมีส่วนร่วมของชุมชนที่หลากหลาย ผู้นำชุมชนต้องมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน มีความสามัคคี ไม่แตกแยก ชุมชนหรือคนในชุมชนต้องเข้าใจและเห็นถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้รับ ชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนด้านเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนทั้ง ๓ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ปัจจัยความสำเร็จของเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนมีลำดับการดำเนินการคือ ผู้นำชุมชนต้องเห็นพ้องด้วย ต้องมีการดำเนินการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง รวมทั้งจัดทำแผนชุมชนและดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

๑. การดำเนินการใด ๆ เพื่อนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนไปใช้ในชุมชน จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(๑.๑) มีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตหรือกิจกรรมสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างน้อยเพียงใด

(๑.๒) ผู้นำชุมชนมีศักยภาพที่ดีอย่างน้อยเพียงใด

(๑.๓) ผู้นำชุมชนมีความสามัคคีกันอย่างน้อยเพียงใด

LIRT

(๑.๔) คนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมชุมชนมากน้อยเพียงใด

(๑.๕) ผู้นำชุมชนพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มกำลังความสามารถมากน้อยเพียงใด

๒. การที่จะนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนไปใช้ในชุมชนสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก คือ ผู้นำชุมชนเห็นพ้องด้วยหรือไม่ เนื่องจากผู้นำชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้

๓. การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เท่ากับเป็นการแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของภาคราชการและองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ จะต้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหาจึงจะประสบผลสำเร็จ

ประโยชน์ของรายงานการวิจัยที่มีต่อวงงานรัฐสภา

รายงานการวิจัยเรื่อง เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้ทราบบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน รวมทั้งภาครัฐและชุมชนได้รับรู้และเข้าใจองค์ประกอบและบริบททางวัฒนธรรมหรือวิถีชุมชน และได้รับรู้เส้นทางการเข้าสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและศักยภาพของชุมชนในแต่ละชุมชน ซึ่งการศึกษาเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกฤษฎีกา การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน ในการกระทำกิจการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมาย การยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิทธิชุมชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้สามารถเสริมสร้างศักยภาพกระบวนการยุติธรรมของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงต่อไปในอนาคต

เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

เอกสารอ้างอิง

ประสาร ส่งแสง (๒๕๕๓). เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม รายงานวิจัย กลุ่มพัฒนางานคุ้มครองประเพณี สำนักงานคุ้มครองประเพณีภาค ๗ กรมคุ้มครองประเพณี.

บทความที่น่าสนใจ

ภาษีมรดก

เรียบเรียงโดย สุภากร จุลินทร

๑. ความหมายของภาษีมรดก

ภาษีมรดก (Death tax) คือภาษีทรัพย์สินที่เรียกเก็บจากการเสียชีวิตของเจ้าของมรดกเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ ภาษีกองมรดก (Estate tax) ภาษีการรับมรดก (Inheritance tax) และภาษีการให้ (Gift tax) แต่ในทางปฏิบัติไม่มีประเทศใดนำภาษีทั้ง ๓ ประเภท มาใช้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน

หลักการและเหตุผลของการจัดเก็บภาษีมรดก คือ การแก้ไขความไม่เสมอภาคในสังคม เนื่องจากมีความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้มีรายได้สูงและผู้มีรายได้น้อยอันเป็นผลมาจากโครงสร้างภาษีของประเทศที่มีการเก็บภาษีทางอ้อมมากกว่าการเก็บภาษีทางตรง ยังผลให้ผู้มีรายได้น้อยต้องรับภาระทางภาษีมากกว่าผู้มีรายได้สูง แต่ภาษีมรดกเป็นภาษีที่มีความยุติธรรมเพราะเป็นการเก็บภาษีตามหลักความสามารถในการเสียภาษีและไม่กระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเก็บจากกองมรดกหรือการรับมรดกเมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้น นอกจากนี้ มีการกำหนดหลักการที่สำคัญว่า การเก็บภาษีมรดกไม่ได้เป็นการเก็บภาษีโดยทั่วไป แต่จะมีการเก็บภาษีมรดกก็ต่อเมื่อกองมรดกนั้นมีขนาดของมูลค่าตามที่กำหนดตามกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น ภาระอันเกิดจากภาษีมรดกจึงตกแก่ผู้มีความมั่งคั่งในระดับสูงเท่านั้น และมีความเชื่อว่าการเก็บภาษีของผู้เสียภาษีไม่อาจที่จะผลักภาระไปให้ผู้อื่นได้เพราะผู้เสียภาษีจะเป็นผู้รับภาระในท้ายที่สุดเสมอ

๒. ประเภทของภาษีมรดก

ประเภทของภาษีมรดกจำแนกได้ ดังนี้

๒.๑ ภาษีกองมรดก (Estate tax) หมายถึง ภาษีที่เก็บจากกองมรดกของผู้เสียชีวิต โดยทรัพย์สินมรดกทั้งหมดจะถูกเรียกเก็บจากกองมรดกของผู้เสียชีวิตก่อน ส่วนที่เหลือจากการเก็บภาษีจึงจะเป็นของทายาทผู้เสียชีวิต ทั้งนี้ ภาษีจะเก็บจากมูลค่าทรัพย์สินของผู้เสียชีวิต โดยไม่คำนึงถึงจำนวนทายาทผู้รับมรดกและความสัมพันธ์ระหว่างทายาทกับผู้เสียชีวิต ถ้าผู้เสียชีวิตไม่มีมรดกก็ไม่ต้องเสียภาษี หรือถ้ามีมูลค่าของกองมรดกต่ำกว่าอัตราตามที่กฎหมายกำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษีเช่นกัน

๒.๒ ภาษีการรับมรดก (Inheritance tax) หมายถึง ภาษีที่เก็บจากผู้รับมรดกแต่ละคน โดยผู้รับมรดกจะต้องเสียภาษีตามจำนวนหรือมูลค่าของกองมรดกในส่วนตัวตนเองได้รับ ทั้งนี้ อัตราภาษีขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับมรดกกับผู้เสียชีวิต โดยผู้รับมรดกที่มีความใกล้ชิดกับผู้เสียชีวิต เช่น เป็นภรรยาหรือ

บุตรก็จะเสียภาษีในอัตราที่ต่ำกว่าผู้รับมรดกที่เป็นญาติห่างไป เช่น เป็นหลานก็ให้เสียภาษีในอัตราก้าวหน้าของจำนวนมูลค่าทรัพย์สินมรดกที่ผู้รับมรดกแต่ละคนได้รับ มิได้ขึ้นอยู่กับขนาดหรือมูลค่าของกองมรดกแต่อย่างใด

๒.๓ ภาษีการให้ (Gift tax) หมายถึง ภาษีที่เก็บจากการให้ เพื่อให้ใช้ควบคู่กับการเก็บภาษีกองมรดก เนื่องจากถ้าไม่มีภาษีการให้แล้วจะเป็นผลให้มีผู้หลีกเลี่ยงภาษีมรดกด้วยการโอนสินทรัพย์ไปให้ทายาทหรือผู้อื่นก่อนจะเสียชีวิต ในทางเดียวกันถ้ามีภาษีการให้เพียงอย่างเดียวก็จะมีกรหลีกเลี่ยงภาษีด้วยการครอบครองทรัพย์สินจนกระทั่งเสียชีวิตและมีการโอนสินทรัพย์ในรูปมรดก ทั้งนี้ การจัดเก็บภาษีการให้ ยังเป็นกลไกที่ดีในการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีเงินได้ และเป็นกรป้องกันการโอนทรัพย์สินไปให้กับบุคคลในครอบครัวเดียวกัน หรือบุคคลที่เป็นเครือญาติ เพื่อกะจ่ายรายได้จากทรัพย์สินนั้นอันเป็นการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีในอัตรารัฐ ทั้งนี้ ภาษีการให้อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ภาษีการให้ที่เก็บจากผู้ให้ (Donor's Tax) ที่ใช้ควบคู่กับภาษีกองมรดก และภาษีการให้ที่เก็บจากผู้รับ (Doneer's Tax) ที่ใช้ควบคู่กับภาษีการรับมรดก

๓. แนวทางการเก็บภาษีกองมรดก (Estate tax)

แนวทางการเก็บภาษีมรดกที่สำคัญมีดังนี้

๓.๑ ผู้เสียภาษี คือ กองมรดกของผู้เสียชีวิต โดยผู้มีหน้าที่ยื่นแบบการเสียภาษีมรดก คือ ผู้จัดการมรดก ผู้ครอบครองมรดก หรือทายาทผู้เสียชีวิต ทั้งนี้ อาจจำแนกผู้เสียชีวิตได้ตามหลักภูมิลำเนา หลักสัญชาติ หรือหลักที่อยู่อาศัย

๓.๒ ฐานภาษี คือ กองมรดกรวม (Gross Estate) ของผู้เสียชีวิต สำหรับประเทศที่ใช้หลักภูมิลำเนาของกองมรดก ได้จำแนกเป็น ๒ กรณีคือ กรณีที่ ๑ ผู้เสียชีวิตที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศ โดยกองมรดกรวมในความหมายนี้ คือ อสังหาริมทรัพย์ของผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศ สงหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่อยู่ในและนอกประเทศ ทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตที่โอนให้ผู้อื่นก่อนตายภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดเงินประกันชีวิต ทรัพย์สินของผู้ตายที่ยกให้บุคคลอื่น เมื่อคาดว่าเจ้าของมรดกจะเสียชีวิต สิทธิเรียกร้องที่เป็นมูลหนี้หรือประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้เสียชีวิตมีสิทธิได้รับ สำหรับกรณีที่ ๒ ผู้เสียชีวิตที่มีภูมิลำเนาไม่อยู่ในประเทศ กองมรดกรวมในความหมายนี้ คือ อสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ สิทธิเรียกร้องจากบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีภูมิลำเนาหรือสาขาในประเทศ สัญญาทรัพย์สินที่ทำการจ่ายโอนในประเทศ อนึ่ง ไม่มีการจัดเก็บจากมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่นอกประเทศไม่ว่าผู้เสียชีวิตจะมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศหรือนอกประเทศ

๓.๓ อัตราภาษี โดยการนำกองมรดกมาหักหนี้และภาระผูกพัน ค่าใช้จ่าย และค่าลดหย่อนก็จะคำนวณภาษีมรดกที่จะต้องเสียตามอัตราที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีการกำหนดในอัตราก้าวหน้า โดยการเรียกเก็บเฉพาะส่วนที่เกินตามอัตราขั้นตู่ที่กำหนดไว้ โดยแบ่งเป็นชั้น ๆ ไป

๓.๔ ทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นภาษี เช่น ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับศาสนา การกุศล การสาธารณณะ หรือเงินที่ได้รับจากบำเหน็จ บำนาญ และประกันชีวิต รวมทั้งศิลปวัตถุที่มอบให้แก่รัฐและเงินบริจาคต่อหน่วยงานราชการ เป็นต้น

๔. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเก็บภาษีมรดก

๔.๑ เพื่อสร้างความเสมอภาคให้ประชาชนในสังคมในด้านเศรษฐกิจที่เสมอภาคกัน และลดความเหลื่อมล้ำของการครอบครองทรัพย์สิน

๔.๒ เพื่อเป็นการเก็บภาษีทางตรง โดยผู้เสียภาษีจะผลักภาระภาษีไม่ได้ จึงทำให้เกิดความเป็นธรรมด้านเศรษฐกิจต่อประชาชน

๔.๓ เพื่อกระตุ้นให้มีการบริจาคหรือกระจายทรัพย์สินต่อองค์กรสาธารณกุศล

๔.๔ เพื่อเป็นการวางแผนระยะยาวให้เจ้าของมรดกทำงานหรือขยายกิจการเพิ่มขึ้น สำหรับเตรียมการเสียภาษีของผู้รับมรดกในอนาคต

๔.๕ เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้ผู้รับมรดกได้มีความเชื่อว่า จะต้องพึ่งพาตนเองในการประกอบอาชีพ มิใช่มุ่งหวังในเรื่องมรดก

๔.๖ เพื่อเป็นแหล่งรายได้แหล่งหนึ่งของรัฐ

๕. การจัดเก็บภาษีมรดกของประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ

ประเทศไทยได้เคยมีการจัดเก็บภาษีอากรมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยในสมัยนั้นเรียกว่า “อากรมรดก” และการเก็บภาษีมรดกยังปรากฏต่อมาในกฎหมายเก่าที่เรียกกันว่า กฎหมายมรดก ในบทที่ ๑๓ ซึ่งระบุว่า มรดกของชายมีบรรดาศักดิ์ให้แบ่งเป็น ๔ ภาคเท่า ๆ กัน คือ ภาคหลวงหนึ่ง ภาคบิดามารดาหนึ่ง ภาคภรรยาหนึ่ง และภาคญาติหนึ่ง

ต่อมาในสมัยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว ได้มีการตราพระราชบัญญัติอากรมรดก และการรับมรดก พุทธศักราช ๒๔๗๖ เพื่อการจัดเก็บภาษีกองมรดกเป็นหลัก โดยจะต้องนำทรัพย์สินที่กำหนดไว้ เช่น อสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิหรือผลประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์ สงหากริมทรัพย์ที่มีรูปร่างที่อยู่ในประเทศไทย เป็นต้น มาคำนวณหายอดสุทธิโดยการนำหนี้สินมาหักออกก่อน ถ้ามีจำนวนเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ก็ต้องเสียภาษีอากร ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีการรับมรดกด้วย โดยถ้าผู้รับมรดกที่มีมูลค่าการรับสุทธิเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จึงจะเสียภาษีมรดก สำหรับอัตราการเก็บภาษีได้จัดเก็บในอัตราก้าวหน้า กล่าวคือ กองมรดกหรือผู้รับมรดกที่มีมูลค่ามรดกสุทธิเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จะเสียภาษีส่วนเกินตามอัตราซึ่งได้มีการกำหนดไว้เป็นขั้น ๆ เช่น มูลค่าสุทธิระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท จะเสียภาษีมรดกในอัตราร้อยละ ๑ ในขณะที่มูลค่าสุทธิระหว่าง ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท จะเสียภาษีมรดกในอัตราร้อยละ ๔ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ทรัพย์สินที่ผู้เสียชีวิตโอนให้บุคคลอื่นก่อนเสียชีวิตเป็นเวลา ๑ ปี ต้องอยู่ในฐานภาษีที่จะต้องเสียภาษีมรดกเช่นกัน และเพื่อให้การกำหนดมูลค่าของกองมรดกหรือการรับมรดก มีความเป็นธรรม จึงให้ประเมินมูลค่าตามราคาตลาดในเวลาที่เขาของมรดกเสียชีวิต ทั้งนี้ ยังให้โอกาสผู้รับผลประโยชน์คัดค้านและอุทธรณ์ได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติอากรมรดก และการรับมรดก พุทธศักราช ๒๔๗๖ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ด้วยการให้เหตุผลว่า ภาษีมรดกเป็นภาษีที่จัดเก็บได้เป็นจำนวนไม่แน่นอน และจัดเก็บได้น้อย แต่มีภาระต้องปฏิบัติมาก จึงมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวประมาณ ๑๑ ปี และนับแต่ช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบันไม่ปรากฏว่า มีการตรากฎหมายภาษีมรดกในประเทศไทยอีกเลย

สำหรับการเก็บภาษีมรดกในต่างประเทศ ปรากฏว่ามี ๕๓ ประเทศที่จัดเก็บภาษี โดยประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปส่วนใหญ่มีการจัดเก็บภาษีมรดก และมีประเทศในทวีปเอเชีย จำนวน ๗ ประเทศ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฯลฯ ได้มีการจัดเก็บภาษีมรดก ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า มี ๔๘ ประเทศที่ให้มีการจัดเก็บภาษีกอง

มรดกและภาษีการให้เป็นการควบคู่กัน ส่วนอีก ๔ ประเทศกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีกองมรดกหรือภาษีการให้อย่างใดอย่างหนึ่ง

๖. ข้อโต้แย้งของการเก็บภาษีมรดก

การเก็บภาษีมรดกเป็นการเก็บภาษีความมั่งคั่งที่จะช่วยในเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำของผู้มีรายได้อันแตกต่างกันในสังคม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว คาดว่าอาจมีการหลีกเลี่ยงภาษีด้วยการโอนทรัพย์สินให้แก่ทายาทก่อนที่เจ้าของทรัพย์สินจะเสียชีวิต และผู้รับมรดกจะไม่เสียภาษีการรับมรดกเลย ถ้าไม่มีการกำหนดภาษีการรับมรดกไว้ หรือกรณีที่กฎหมายได้กำหนดว่า มูลค่ากองมรดกสุทธิเท่าใดที่จะต้องมีการเสียภาษีมรดก ซึ่งเมื่อมีการกำหนดแล้วจะเป็นแรงจูงใจให้เจ้าของมรดก ดำเนินการให้มูลค่ากองมรดกสุทธิลดลงหรือการโอนทรัพย์สินก่อนล่วงหน้าเป็นเวลานาน เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีมรดก นอกจากนี้ อาจเป็นการไม่สร้างจูงใจให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการขยายธุรกิจเพิ่มเติม เพราะเมื่อมีการสะสมทุนหรือทรัพย์สินมากขึ้นจะเป็นภาระด้านภาษีมรดกในภายหลัง

๗. บทสรุป

โดยหลักการแล้วการกำหนดให้มีการจัดภาษีมรดกเป็นประโยชน์ต่อประเทศในภาพรวม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นทางการเมืองของรัฐบาลแต่ละคณะว่ามีนโยบายและความมุ่งมั่นสำหรับเรื่องนี้ในลักษณะใด อย่างไรก็ตาม ปัญหาความสามารถของการจัดเก็บภาษีเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การจัดภาษีมรดกมีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพราะถ้ามีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมรดกแล้ว แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีการหลีกเลี่ยงภาษีหรือปัญหาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี ประกอบกับความไม่มีจิตสำนึกของผู้เสียภาษีแล้ว ก็จะไม่เกิดประโยชน์ประการใดต่อการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมรดก

เอกสารอ้างอิง :

ปรีชา สุวรรณทัต. (๒๗ ม.ค. ๒๕๕๒). **เปิดหลักการภาษีมรดก วิธีการและกฎหมายในอดีต**. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หน้า..

เมธา มาสขาว. **รัฐบาลต้องเก็บภาษีทรัพย์สิน ภาษีมรดกก้าวหน้าอย่างเร่งด่วน เพื่อสร้าง**

สังคมประชาธิปไตยและรัฐสวัสดิการ. วันที่สี่บั้น ๙ ธันวาคม ๒๕๕๓

เข้าถึงได้จาก www.thaingo.org/writer/view.php?id=1093

สมชัย สัจพงษ์. (๑ ส.ค. ๒๕๕๖). **บทความเรื่อง ภาษีมรดก : ความใส่ใจของคนจนมั่ง?**. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หน้า..

บทความที่น่าสนใจ

การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในองค์กร

เรียบเรียงโดย นารีสลักษณ์ ศิริวรรณ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาในเดือนมกราคมนี้ ขอนำเสนอสาระความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาองค์กรทุกแห่ง เพราะสิ่งสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้องค์กรประสบความสำเร็จ คือ การมีบุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมี การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในองค์กร (Personnel Training) ซึ่งการฝึกอบรมเป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งให้สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้เป็นอย่างดี การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในองค์กร มีความสำคัญอย่างมากที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติอันพึงปรารถนาของคนในองค์กร ทั้งนี้เพราะปัญหาในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรก็เปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ด้วย

สำหรับกระบวนการในการฝึกอบรมนั้น นักวิชาการแต่ละคน ก็อาจกำหนดไว้แตกต่างกัน แต่โดยรวมแล้วกระบวนการฝึกอบรมก็มักจะครอบคลุมขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม สำหรับในขั้นตอนนี้ จะต้องมีกิจกรรมหลายขั้นตอนด้วยกัน ทั้งนี้เพราะก่อนจะจัดให้มีการฝึกอบรมนั้น จำเป็นจะต้องมีการพิจารณาให้ถ่องแท้ก่อนว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพราะอะไร จำเป็นจะต้องใช้เทคนิคการฝึกอบรมหรือไม่ จึงจะสามารถกำหนดได้ว่าจำเป็นต้องใช้วิธีการฝึกอบรม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร อันจะนำไปสู่การทำงานที่เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรม การวิเคราะห์องค์กรหรือระบบ การวิเคราะห์งานและการวิเคราะห์ความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานนั้น ๆ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรมแล้ว ยังมีประโยชน์ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมด้วย วัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมที่ดีจะช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรม ได้รู้ว่าโครงการฝึกอบรมต้องการให้เขาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านใดบ้าง รวมทั้งระดับของพฤติกรรมที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย โดยทั่วไปแล้ว การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในโครงการนั้น ก็มักจะกำหนดให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือเกิดการเรียนรู้ใน ๓ ลักษณะ คือ ทางด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) และด้านทัศนคติ (Attitude)

๓. การกำหนดหลักสูตรเพื่อการฝึกอบรม หลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และจะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน กล่าวคือ หากโครงการฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านใดด้านหนึ่ง การกำหนดหลักสูตรก็จะต้องเป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านใดด้านหนึ่ง

๔. การเลือกผู้ที่จะเป็นวิทยากรเพื่อการฝึกอบรม บทบาทของผู้ฝึกอบรมหรือวิทยากรนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก และมีผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของโครงการฝึกอบรม ดังนั้น การจะเลือกใครมาเป็นวิทยากรจึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาจากพื้นฐานทางการศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และทักษะ รวมทั้งทัศนคติให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิชาที่จะต้องฝึกอบรม ทั้งนี้ ถ้าหากวิทยากรที่มีประสบการณ์มาก ๆ จะสามารถเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมแต่ละประเภทและรายวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรม ได้แก่ โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นใส สไลด์ เครื่องฉายแผ่นใส วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีส่วนสำคัญ ที่ทำให้โครงการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น สภาพห้องฝึกอบรมที่เหมาะสม เช่น ไม่กว้าง ไม่แคบเกินไป ไม่มีเสียงดังรบกวน เป็นต้น ก็นับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการฝึกอบรมด้วย

๖. การเลือกเทคนิคการฝึกอบรม นับเป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเทคนิคการฝึกอบรมซึ่งมีมากมายหลายประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เนื้อหาวิชาของหลักสูตรในการฝึกอบรม ระดับของการฝึกอบรม คุณสมบัติและจำนวนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ทั้งนี้ มีนักวิชาการด้านการฝึกอบรมได้เสนอให้แบ่งประเภทของเทคนิคการฝึกอบรมไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

๑. เดวิส ได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑.๑ เทคนิคที่ผู้สอน หรือวิทยากรมีบทบาทค่อนข้างมากกว่าผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในกระบวนการฝึกอบรม หรือเรียกเทคนิคการฝึกอบรมประเภทนี้ว่า เป็นเทคนิคการฝึกอบรมแบบเผด็จการ (Autocratic Styles) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เทคนิคการฝึกอบรมที่ถือเอาผู้สอนหรือวิทยากรเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered Styles) ซึ่งได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การสอนแบบทเรียน เป็นต้น

๑.๒ เทคนิคที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีบทบาท หรือมากกว่าผู้เป็นวิทยากรในกระบวนการเรียนในโครงการฝึกอบรมที่เรียกว่า เทคนิคการฝึกอบรมแบบยอมให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทร่วมในกระบวนการฝึกอบรมมาก (Permissive Styles) ซึ่งได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ การระดมสมอง เป็นต้น

๒. สำหรับแลร์ด ได้แบ่งประเภทของเทคนิคการฝึกอบรม โดยคำนึงถึงทั้งเนื้อหาวิชาว่าผู้สอนเป็นผู้พิจารณากำหนด หรือผู้เรียนเข้ามามีบทบาทในการกำหนด และในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการศึกษา หรือผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๒.๑ ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาวิชา และผู้เรียนมีบทบาทเพียงได้ฟังและดูเท่านั้น ได้แก่ การบรรยาย การสาธิตโดยผู้สอน

๒.๒ ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาวิชา และผู้เรียนมีบทบาทเพียงได้ดูและมีการเคลื่อนไหว ได้แก่ การทัศนศึกษา

๒.๓ ผู้สอนยังคงมีส่วนกำหนดเนื้อหาวิชาและค่อย ๆ ลดบทบาทลงจนกระทั่งได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดเนื้อหาวิชา และผู้เรียนได้มีโอกาสได้พูดเขียนและตอบโต้ ได้แก่ แบบเรียนสำเร็จรูป การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

๒.๔ ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาวิชา แต่ผู้เรียนมีโอกาสเข้าไปเป็นผู้กระทำการ ได้แก่ การสาธิตโดยผู้เรียนและการฝึกปฏิบัติจริง

๒.๕ ผู้สอนมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาวิชาบางส่วน บทบาทที่สำคัญเป็นของผู้เรียนและผู้เรียนหรือผู้รับการศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทร่วมในการตัดสินใจและการใช้วิจารณญาณด้วย ได้แก่ การระดมสมอง การฝึกปฏิบัติในเวลาจำกัด การทำงานเป็นทีม การเล่นเกม เป็นต้น

๗. การจัดฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่นำเอาหลักสูตรและทรัพยากรต่าง ๆ ดังกล่าวไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของการฝึกอบรมนั้นๆ ผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรมจะต้องชี้แจงหลักสูตรของการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้เห็นภาพรวมของการฝึกอบรมทั้งหลักสูตร และเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรนั้น ๆ อาจมีกิจกรรมและการละลายพฤติกรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้รู้จักมักคุ้นซึ่งกันและกัน บางครั้งอาจจะมีการทดสอบก่อนเริ่มการฝึกอบรม ทำให้ได้รู้ว่าจะแต่ละคนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เกี่ยวกับหลักสูตรอะไรบ้าง

๘. การประเมินผลการฝึกอบรม การประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง โดยอาจทำการประเมินผลด้วย วิธีที่เป็นระบบที่มีความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity) ซึ่งอาจใช้วิธีการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) เข้ามาร่วมด้วยเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากขึ้น

๙. การติดตามผล หมายถึง การติดตามการทำงานของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมเมื่อกลับไปทำงานแล้วระยะหนึ่ง โดยดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและนำผลของการฝึกอบรมไปใช้มากน้อยเพียงใด และอาจถามความเห็นของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วว่าสมควรปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมรวมทั้งการใช้เทคนิคการฝึกอบรมหรือไม่ เพื่อให้การจัดโครงการฝึกอบรมในอนาคตมีประสิทธิภาพมากขึ้น และตรงตามความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในงานมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สมยศ นาวิกาน. (๒๕๔๐). **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพฯ : ตะวันออก.

สายหยุด ใจสำราญและสุภาพร พิศาลบุตร. (๒๕๔๙). **การพัฒนาองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

รอบรู้นอกสภา

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)

เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม

รอบรู้นอกสภาประจำเดือนมกราคม ๒๕๕๔ ขอนำเสนอผลการสัมมนา เรื่อง "การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย" (Civic Education) ซึ่งจัดโดยสถาบันนโยบายศึกษา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๓ เวลา ๐๘.๓๐-๑๒.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องแกรนด์ฮอลล์ ๒ โรงแรมรามารการ์เด้นส์ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพฯ การสัมมนาเรื่อง "การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย" มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยและเพื่อส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันมีความขัดแย้งทางการเมืองสูงและต้องการสร้างพลังความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในหมู่พลเมืองของประเทศ การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ให้กับการศึกษาโดยสร้างพลเมืองใหม่ให้มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยจึงเป็นกำลังสำคัญให้สังคมไทยมีเอกภาพและมีความสามัคคีได้ โดยสรุปผลการศึกษาวิจัยมีดังนี้

"การเมือง" กับ "การศึกษา" เป็นกิจกรรมที่แยกออกจากกันมาโดยตลอด การศึกษามุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กในวัยเรียน และไม่ยากเกี่ยวข้องกับการเมืองมากนัก ดังนั้นการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงเท่ากับแยกตัวออกจากการเมืองโดยสิ้นเชิง แต่นักการศึกษาชาวอเมริกันอย่าง John Dewey มีความเห็นว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการจรรโลงระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการช่วยให้ประชาชนเป็น "พลเมือง" ที่มีข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าใจความเป็นไปทางการเมืองได้ ขณะที่ในอเมริกาก็ยังไม่มีความพยายามที่จะให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนโดยตรง เพราะถือว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ไม่สมควรที่สังคมประชาธิปไตยเสรีจะทำเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม ในอิตาลีมีลัทธิฟาสซิสต์ซึ่งมีแผนการและปฏิบัติการเพื่อบ่มเพาะความคิดของคนให้มีค่านิยมทางการเมืองที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งขณะนั้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาวิธีการกลุ่มเกลาประชาชนของประเทศอิตาลีในยุคฟาสซิสต์แล้ว ทรงสรุปว่าคงนำมาใช้ไม่ได้กับประเทศไทย

การสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีขึ้นและทำกันอย่างจริงจังในเยอรมันเมื่อครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ด้วยเหตุผลด้าน “ความจำเป็นทางประวัติศาสตร์” เพราะเยอรมันอยู่ภายใต้ระบอบนาซีที่นำประเทศไปสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ และมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เกิดขึ้น ดังนั้นนักการเมืองเยอรมันจึงต้องการสร้างพลเมืองขึ้นใหม่ให้รองรับกับระบอบประชาธิปไตย และเป็นการป้องกันมิให้เกิดระบอบเผด็จการขึ้นมาอีก ทั้งนี้เนื่องจากคนเยอรมันนั้นมีลักษณะนิสัยไปในทางเผด็จการมาก่อน วิธีการสร้างพลเมืองในเยอรมัน คือ รัฐจัดสรรงบประมาณก้อนหนึ่งให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคที่มีที่นั่งในรัฐสภา ตามสัดส่วนมากน้อยตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และให้นำเงินก้อนนี้ไปใช้ในการจัดการศึกษาทางการเมืองสำหรับประชาชนอย่างเป็นอิสระ โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ พรรคการเมืองจึงนำเงินทุนดังกล่าวให้กับมูลนิธิที่แต่ละพรรคจัดตั้งขึ้น เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้อาเซียนการเมือง การศึกษาวิจัย การจัดประชุมสัมมนาต่างๆ ปัจจุบันหน่วยงานของประเทศเยอรมันที่ได้ให้การสนับสนุนทุนต่าง ๆ เช่น มูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ได้ให้ทุนแก่ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่ได้เปลี่ยนผ่านจากระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ได้สนับสนุนทุนดังกล่าวแก่สถาบันนโยบายศึกษาและสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนของไทย เพื่อทำการประชุมศึกษาดูงานเรื่อง “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” (Civic Education) ที่ประเทศเยอรมัน ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๑ เมษายน ๒๕๕๓

การให้การศึกษาดูงานเมืองมีสองลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการให้ความรู้ทางการเมืองที่เป็นเนื้อหาสาระ เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง องค์การอิสระ ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจฝ่ายต่าง ๆ ลักษณะที่สอง เป็นการให้ความรู้อีกประเภทหนึ่งก็คือ ให้ทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอย่างเสรี และการรู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสาร

สำหรับประเทศไทยเคยมีวิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” ซึ่งแม้ปัจจุบันจะไม่มีวิชานี้แล้ว เนื่องจากนำไปรวมอยู่ในวิชาสังคมศึกษา โดยโรงเรียนได้มีการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการของระบอบประชาธิปไตย เช่น ให้มีสภานักเรียน มีการเลือกตั้ง และมีพรรคการเมืองจำลองขึ้น แต่ก็ยังไม่มีการจัดทำวิธีการเรียนที่เป็นระบบเหมือนในต่างประเทศ ที่สำคัญก็คือประชาชนทั่วไปที่พ้นวัยเรียนมาแล้ว ไม่ได้มีส่วนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เท่ากับว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของคนไทยเกิดจากการมีประสบการณ์ตรง แต่ก็ไม่ใช่การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หากเป็นการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ได้อยู่ในข่าวปกติของสื่อมวลชน ก่อให้เกิดการตื่นตัวและความกระตือรือร้นที่จะผลักดันประเด็นปัญหาด้านนโยบายและเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านหรือสนับสนุนบางเรื่อง

อย่างไรก็ตาม คุณทิพย์พพร ตันติสุนทร ผู้อำนวยการสถาบันนโยบายศึกษา คณะผู้ร่วมศึกษาดูงานในประเทศเยอรมัน กล่าวถึงเรื่องการสร้างคนให้เป็นพลเมืองของเยอรมันว่า “คนเยอรมันนั้น ทำงานเพื่อความสำเร็จทุก ๆ วันเป็นการทำงานต่อยอดความสำเร็จในแต่ละวันอย่างมีเป้าหมาย และกลายเป็นผลงานชิ้นใหญ่ เป็นความสำเร็จที่น่าทึ่ง” แต่สำหรับคนไทยแล้ว ทำแค่ให้เสร็จไปในแต่ละวันหาความสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอันนั้นยาก ซึ่งเป็นความแตกต่างกัน ถ้าประเทศไทยจะทำก็ได้ แต่ต้องเปลี่ยนใหม่หมดทั้งวิธีคิดและวิธีทำ ซึ่งคุณทิพย์พพรฯ เห็นว่าเป็นเรื่องยากแต่เป็นเรื่องที่ต้องทำและต้องช่วยกันทุกภาคส่วน โดยต้องเริ่มจากวิธี

คิดก่อนว่า ทำอย่างไรให้คนไทยได้คิด คิดเป็น มีอิสระเสรีภาพที่จะคิดปลดปล่อยตนเองจากการถูกครอบงำทางความคิด ทั้งโดยบริบททางวัฒนธรรม การเรียนการสอนในโรงเรียน ในครอบครัว ในบริษัท ในที่ทำงาน ผู้เรียนไม่กลายเป็นผู้ตามโดยปราศจากจากความคิด และนักคิด ผู้นำการประดิษฐ์คิดค้น นักวิทยาศาสตร์ นักนวัตกรรม นักการเมืองที่คิดดีบนพื้นฐานของการอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข แม้เป็นผู้ตามก็ต้องผ่านกระบวนการคิดของตนเอง ทุก ๆ คนจึงเป็นผู้นำทางความคิดของตน ซึ่งอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับคนอื่นก็ได้ ถือเป็นการยอมรับและเข้าใจความคิดที่แตกต่าง อีกทั้งยังเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ในการแสดงออกซึ่งความเห็น และเมื่อยอมรับเช่นนั้นแล้วก็จะไม่สามารถไปทำร้ายใครได้ เพียงแค่คิดไม่เหมือนกันและเป็นสิทธิมนุษยชนที่จะละเมิดไม่ได้อีกด้วย

เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทย ทำให้คุณทิพย์พาพรฯ คิดคาดหวังกับอนุชนคนรุ่นใหม่ว่าจำเป็นต้องสร้างคนใหม่ให้เข้ากับระบอบประชาธิปไตยให้รู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มีความคิด ไม่ถูกใครจูงหรือบังคับขู่เข็ญกันได้ง่าย อีกทั้งต้องไม่ทำร้ายกันได้ง่ายเพียงเพราะเราคิดไม่เหมือนกัน

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองอย่างเป็นระบบและทำอย่างจริงจัง จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่เราจะทำให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืน และเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

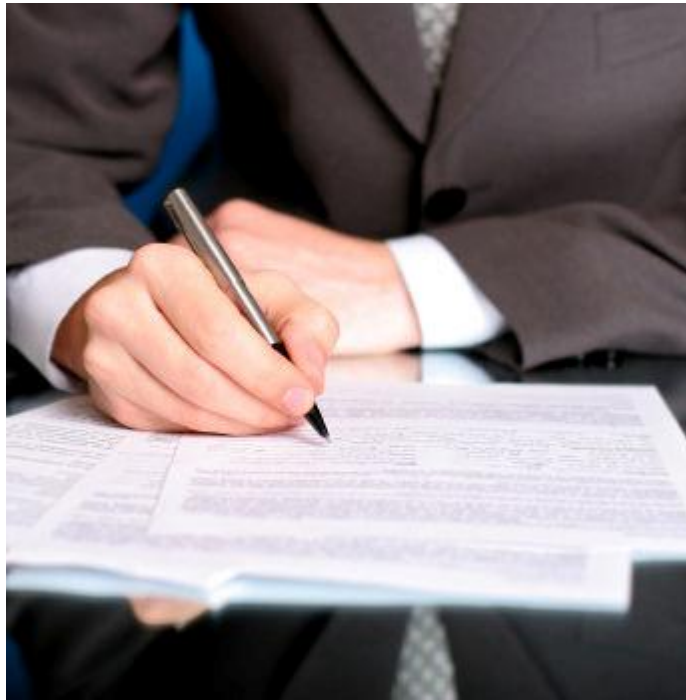
ทิพย์พาพร ตันติสุนทรฯ (๒๕๕๓). ไปด้วย Civic Education ที่เยอรมัน. สถาบันนโยบายศึกษา.

เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=๙๕๓๐๐๐๑๗๘๑๓๓>
วันที่สืบค้นข้อมูล ๕ มกราคม ๒๕๕๔.

เรียนรู้กับวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัย

เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

การเขียนรายงานการวิจัย เป็นภารกิจของนักวิจัยที่จะต้องเผยแพร่ ผลการศึกษาค้นคว้าและข้อค้นพบไปยังผู้อื่น เพื่อให้การวิจัยนั้นเกิดประโยชน์ ดังนั้น การเขียนรายงานการวิจัยจึงนับว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อผู้วิจัยเองและคนอื่น ๆ การเขียนรายงานการวิจัยเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัย โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยในรูปการเขียนและตีพิมพ์เผยแพร่ แบบแผนการเขียนรายงานการวิจัยไม่มีแบบแผนที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับแหล่งที่ให้ทุนวิจัย หรือสถาบัน หน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการเขียนรายงานการวิจัย

จุดมุ่งหมายของการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัยมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

๑. เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ถ้ามีการเผยแพร่ผลการวิจัยแล้ว สามารถนำความรู้จากการค้นพบไปใช้แก้ไขปัญหาได้
๒. เพื่อเสนอผลจากการค้นคว้าและข้อค้นพบต่าง ๆ ให้ผู้สนใจทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ทุกขั้นตอน
๓. เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

๔. เป็นการประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายในการศึกษาค้นคว้าปัญหาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับปัญหาที่เคยมีผู้ทำวิจัยแล้ว และสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ได้โดยไม่ต้องทำวิจัยซ้ำ

๕. เพื่อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อ ๆ ไป

ประเภทของรายงานการวิจัย

รายงานการวิจัย จำแนกได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้ คือ

๑. รายงานการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รูปแบบของการเขียนจะขึ้นอยู่กับบัณฑิตวิทยาลัยของแต่ละสถาบันเป็นผู้กำหนด

๒. รายงานการวิจัยสำหรับโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ หรือที่ผู้วิจัยดำเนินการเอง

๓. รายงานการวิจัยที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร

รูปแบบของการเขียนรายงานการวิจัย

รูปแบบของรายงานการวิจัยมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของงานวิจัยตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ในที่นี้ขอกล่าวถึงรูปแบบของรายงานการวิจัยตามประเภทของงานวิจัยดังนี้

๑. รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์

รูปแบบของรายงานการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์มีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบัน แต่ในรายละเอียดส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งรูปแบบของวิทยานิพนธ์จะประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนอ้างอิง โดยแต่ละส่วนมี รายละเอียดดังนี้

(๑) ส่วนนำ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ปกนอก
- ๒) ปกรอง
- ๓) หน้าอนุมัติ
- ๔) กิตติกรรมประกาศ
- ๕) สารบัญ
- ๖) สารบัญตาราง
- ๗) สารบัญภาพประกอบ
- ๘) บทคัดย่อภาษาไทย
- ๙) บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

(๒) ส่วนเนื้อหา โดยทั่วไปนิยมนำเสนอเป็นบท ๆ ดังนี้

บทที่ ๑ บทนำ ประกอบด้วย

ภูมิหลังหรือความเป็นมาของปัญหา
 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย (มีหรือไม่มีก็ได้)
 จุดประสงค์ของการวิจัย
 สมมติฐานการวิจัย (มีหรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของการวิจัย)
 ข้อตกลงเบื้องต้น (มีหรือไม่มีก็ได้)
 ขอบเขตของการวิจัย
 ข้อจำกัดของการวิจัย (มีหรือไม่มีก็ได้)
 นิยามศัพท์เฉพาะ
 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย
 แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย
 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย
 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย
 รูปแบบการวิจัย
 ตัวแปรในการวิจัย
 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
 วิธีรวบรวมข้อมูล
 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย
 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล (มีหรือไม่มีก็ได้)
 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
 การแปลผล การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย
 ความเป็นมาของปัญหาการวิจัยโดยย่อ
 จุดประสงค์ของการวิจัยโดยย่อ
 วิธีการดำเนินการวิจัยโดยย่อ

LIART

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

(๓) ส่วนอ้างอิง ประกอบด้วย

- ๑) เชิงอรรถ
- ๒) บรรณานุกรม
- ๓) ภาคผนวก
- ๔) ประวัติผู้วิจัย

เทคนิคการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัย มีความแตกต่างจากการเขียนบทความหรือรายงานอื่น ๆ เพราะ รายงานการวิจัยต้องเขียนรายงาน อธิบาย ขั้นตอนต่าง ๆ ในการศึกษา ตลอดจนผลของการศึกษาค้นคว้าที่ได้ ซึ่งต้องรายงานตามความเป็นจริง แม้จะมีการแสดงความคิดเห็นก็ต้องมีหลักฐานจากเอกสารช่วยยืนยัน

การเขียนรายงานการวิจัยที่มีคุณค่าจะต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย โดยใช้เทคนิคที่สำคัญดังนี้

๑. ใช้ภาษาที่ชัดเจนไม่กำกวม เข้าใจง่าย
๒. ใช้ภาษาเขียนไม่ใช่ภาษาพูด
๓. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่างประเทศถ้ามีคำไทยใช้แทนแล้ว
๔. หลีกเลี่ยงการใช้อักษรย่อที่ไม่เป็นที่ยอมรับ ยังไม่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย
๕. หลีกเลี่ยงการใช้สรรพนามบุรุษต่าง ๆ เช่น ฉัน เขา เป็นต้น ถ้าเป็นสรรพนาม

บุรุษที่ ๑ ให้ใช้คำว่า "ผู้วิจัย" ถ้าต้องการแทนผู้อื่นให้ใช้ชื่อและนามสกุลของผู้นั้น

๖. การเขียนข้อความต่าง ๆ ในกาวิจัย ต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ มีหลักฐานเอกสารอ้างอิง ไม่เขียนขึ้นมალอย ๆ จากความรู้สึกของผู้วิจัย

๗. ควรมีความคงที่ในการใช้สำนวนภาษา หรือคำศัพท์ต่าง ๆ โดยการใช้คำที่เหมือนกันตลอด งานวิจัยนั้น ๆ

๘. การเขียนตัวเลข ถ้าใช้ทศนิยม ๒ หลัก ก็ควรใช้เช่นนี้ ตลอดงานวิจัย

๙. การเขียนรายงาน ควรมีการเรียงลำดับความอย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่องอย่างราบรื่น เทคนิคดังกล่าวข้างต้นจะทำให้งานวิจัยมีคุณค่า สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าและนำไปใช้อ้างอิงในทางวิชาการได้

หลักการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัย ต้องเขียนเพื่อให้บุคคลอื่นอ่านแล้วเข้าใจ มิใช่เขียนให้ผู้วิจัยเข้าใจ เพียงคนเดียว หลักการเขียนรายงานการวิจัยมีดังนี้

๑. การเขียนส่วนนำ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

(๑) ปกนอก ปกนอกเป็นส่วนที่ผู้อ่านจะได้เห็นก่อนส่วนอื่น ๆ โดยทั่วไปปกนอก ต้องประกอบด้วย ชื่อเรื่องงานวิจัย ชื่อ-สกุลผู้วิจัย หลักสูตรและสถาบันที่ผู้วิจัยศึกษา ปี พ.ศ. ที่ทำวิจัย

(๒) ปกรอง ปกรองนี้มีรายละเอียดต่าง ๆ เหมือนปกนอก แต่อยู่หน้าถัดเข้าไป

(๓) หน้าอนุมัติ ในส่วนนี้สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแล และให้คำปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งผู้อนุมัติเป็นผู้ลงนามรับรองว่าเป็นงานวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว และมีคุณสมบัติที่สมบูรณ์

(๔) กิตติกรรมประกาศ ในส่วนนี้เป็นการกล่าวขอบคุณผู้ที่มีส่วนทำให้การวิจัยสำเร็จลงด้วยดี ผู้ที่ควรกล่าวขอบคุณได้แก่ ผู้ให้คำปรึกษา แหล่งให้ทุน ผู้ช่วยรวบรวมข้อมูล ผู้วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

(๕) สารบัญ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงหัวข้อเรื่องทั้งหมดที่มีอยู่ในรายงานเล่มนั้นพร้อมทั้งเลขหน้าเรียงลำดับไว้ด้านขวามือ ในส่วนนี้จะช่วยให้ผู้อ่านค้นหาแต่ละหัวข้อได้เร็วขึ้น

(๖) สารบัญตาราง (ถ้ามี) ในรายงานการวิจัยถ้ามีการนำเสนอด้วยตาราง แต่ละตารางต้องมีหมายเลขกำกับ และชื่อของแต่ละตารางแล้วนำมาจัดเรียงทำคล้ายสารบัญโดยแสดงลำดับที่ของตารางและชื่อตารางด้านซ้าย และเลขหน้ากำกับไว้ทางขวา เพื่อให้ผู้อ่านค้นหาได้ง่ายขึ้น

(๗) สารบัญรูปภาพ (ถ้ามี) เช่นเดียวกับสารบัญตารางถ้ามีรูปภาพต้องมีหมายเลขรูปภาพและชื่อภาพกำกับ แล้วนำมาเรียงไว้ในสารบัญรูปภาพ พร้อมทั้งกำกับด้วยเลขหน้าด้านขวา

(๘) บทคัดย่อภาษาไทย ในส่วนนี้จะกล่าวถึงการวิจัยโดยย่อ ซึ่งระบุเพียงจุดประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้และผลการวิเคราะห์ รวมทั้งข้อเสนอแนะความยาวในส่วนนี้ประมาณ ๑-๒ แผ่น ไม่ควรเขียนยาวมาก

(๙) บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ในส่วนนี้เป็นการแปลบทคัดย่อภาษาไทยให้เป็นภาษาอังกฤษ

๒. การเขียนส่วนเนื้อหา ในส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง ประกอบด้วยบทต่าง ๆ ตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๕ มีรายละเอียดดังนี้

บทที่ ๑ บทนำ ประกอบด้วย

(๑) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

(๒) จุดประสงค์ของการวิจัย

(๓) สมมติฐานการวิจัย

(๔) ข้อตกลงเบื้องต้น

(๕) ขอบเขตของการวิจัย

(๖) ข้อจำกัดของการวิจัย

(๗) นิยามศัพท์เฉพาะ

(๘) ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในส่วนนี้ประกอบด้วย เนื้อหาต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย ในส่วนนี้เป็นการอธิบายถึงวิธีการศึกษาโดยละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านทราบรายละเอียด ในวิธีดำเนินการวิจัยควรมีรายละเอียดดังนี้

- (๑) ประชากรที่ศึกษา
- (๒) กลุ่มตัวอย่าง
- (๓) รูปแบบการวิจัย
- (๔) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- (๕) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- (๖) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะกล่าวถึงผลที่ได้จากการวิจัย ในส่วนนี้ผู้วิจัยควรรายงานผลการวิเคราะห์ตามลำดับให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และสมมติฐานการวิจัย การเสนอผลการวิเคราะห์อาจใช้ตารางหรือบทความ ซึ่งหลักการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

- (๑) ควรจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย
- (๒) ควรนำเสนอด้วยตาราง แผนภูมิ รูปภาพ หรือบทความ หรือหลายอย่างประกอบกัน ทั้งนี้ ให้พิจารณาความเหมาะสมที่ทำให้เกิดความชัดเจน และเข้าใจง่าย โดยที่ในแต่ละตารางมีเลขที่ตารางและชื่อตารางกำกับทุกตาราง
- (๓) มีการแปลความหมายของข้อมูลในตาราง ซึ่งผู้วิจัยควรแปลความหมายตามผลที่ได้จากการวิเคราะห์เท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องอ่านตาราง

บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงการวิจัยทั้งหมดโดยย่อ เพื่อให้ผู้อ่านศึกษาได้ในเวลาไม่นานนัก การสรุปผลต้องใช้หลักการและเหตุผล ส่วนการอภิปรายผลการวิจัยนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับผลของการวิเคราะห์ข้อมูล อาจแสดงความคิดเห็นทั้งเห็นด้วย และขัดแย้งกับผลการวิจัยก็ได้ ถ้าหากผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ควรอภิปรายชี้แจงเหตุผลด้วย และในการอภิปรายควรแยกประเด็นตามลำดับขั้นตอนการแสดงผลการวิเคราะห์

ในส่วนข้อเสนอแนะเป็นการเสนอว่าจะนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ตลอดจนการเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อ ๆ ไป

๓. การเขียนส่วนอ้างอิง ในส่วนนี้ประกอบด้วย บรรณานุกรม เชิงอรรถ ภาคผนวก ประวัติผู้วิจัย ซึ่งมีหลักการเขียนดังนี้

(๑) **บรรณานุกรม** เอกสารทุกเล่มที่ศึกษาค้นคว้าจะต้องนำมาอ้างอิงในบรรณานุกรม รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมในงานวิจัยไม่แตกต่างกันมากนัก อาจจะมีบางสถาบันที่ต่างกันไปบ้างเล็กน้อย

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการลงรายการบรรณานุกรม

การเขียนบรรณานุกรมมีหลักเกณฑ์ทั่วไปดังนี้

- ๑) ตำแหน่งของบรรณานุกรมจะอยู่ที่ท้ายบทแต่ละบทหรือท้ายเล่ม
- ๒) ใส่คำว่า บรรณานุกรมไว้กลางหน้ากระดาษแรกของบรรณานุกรม
- ๓) ถ้ามีเอกสารอ้างอิงมาก ให้แยกเอกสารอ้างอิงเป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ลงรายการบรรณานุกรมเอกสารภาษาไทยก่อนเอกสารภาษาต่างประเทศ

๔) เริ่มต้นแต่ละรายการของบรรณานุกรมโดยพิมพ์ขีดขอบซ้ายมือ ถ้าไม่จบในบรรทัดเดียว ให้พิมพ์ต่อในบรรทัดถัดมาในระยะที่ ๙

๕) ผู้แต่งคนเดียวกันเขียนงานหลายเรื่องและนำมาลงรายการบรรณานุกรมไว้ด้วยกัน งานชิ้นแรกให้ลงนามผู้แต่งตามหลักเกณฑ์การลงรายการผู้แต่งในบรรณานุกรม ต่อมาขึ้นหลัง ๆ ใช้ขีดเส้นยาวติดต่อกันระยะ ๘ ช่วงตัวอักษรแทนนามผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค แล้วจึงขึ้นชื่อเรื่องและเรียงลำดับตามอักษรชื่อเรื่องนั้น

ในกรณีที่ เป็นผู้แต่งคนเดียวกัน หนังสือเรื่องเดียวกัน ให้เรียงตามปี พ.ศ. ที่แต่ง โดยนำปีที่แต่งก่อนนำหน้า แล้วตามด้วยปีต่อ ๆ มา

๖) การลงรายการบรรณานุกรม เอกสารใช้ข้อมูลจากหน้าปกใน (Title Page) เป็นสำคัญ การเว้นระยะหลังเครื่องหมายวรรคตอนใช้หลักเกณฑ์เดียวกับเชิงอรรถ

(๒) **การเขียนเชิงอรรถ** ในการวิจัยที่ผู้วิจัยคัดลอกข้อความหรือแนวคิดมาจากเอกสารงานวิจัยของผู้อื่น จะต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มาเพื่อให้เกียรติแก่เจ้าของเอกสารและงานวิจัยนั้น ๆ อีกทั้งเป็นการบอกแหล่งข้อมูล ถ้าผู้อ่านต้องการศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติม วิธีการเขียนเชิงอรรถมีดังนี้

๑) การเขียนอ้างอิงแทรกไปในเนื้อหา มีหลักดังนี้

- ๑.๑) การอ้างอิงประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์และหน้าที่อ้างอิง
- ๑.๒) อ้างอิงไว้ในวงเล็บแทรกในเนื้อหาในตำแหน่งที่เหมาะสม
- ๑.๓) ใช้เครื่องหมายวรรคตอนดังนี้ ชื่อ สกุลผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ : หน้าที่อ้างอิง
- ๑.๔) ผู้แต่งเป็นคนไทยให้เขียนชื่อตัวก่อน ส่วนผู้เขียนชาวต่างประเทศให้เขียนเฉพาะชื่อสกุลเท่านั้น

๒) การเขียนอ้างอิงแยกเนื้อหา เป็นการเขียนอ้างอิงแหล่งของข้อมูลแยกกันคนละที่กับเนื้อหา วิธีการเขียนใช้เลขกำกับท้ายข้อความที่คัดลอกมา แล้วอ้างอิงแหล่งที่ค้นคว้าไว้ล่างสุดของหน้านั้น ๆ โดยขีดเส้นคั่นแยกให้ชัดเจนระหว่างเนื้อหากับเชิงอรรถ แล้วพิมพ์หมายเลขกำกับทุกแหล่งที่อ้างอิงให้ตรงกับ

หมายเลขที่ของเนื้อหาที่ต้องการอ้างอิง ข้อควรระวัง แหล่งอ้างอิงควรอยู่หน้าเดียวกับข้อความที่ต้องการอ้างอิง และควรเรียงลำดับหมายเลขอย่างต่อเนื่องตลอดการวิจัยนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงแยกเนื้อหา ไม่ค่อยนิยมใช้แล้วในปัจจุบัน เพราะยุ่งยากในการพิมพ์และดูไม่สวยงาม

(๓) **การเขียนภาคผนวก** ในส่วนนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แต่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอในการวิจัย ถ้าผู้วิจัยต้องการให้การวิจัยมีความสมบูรณ์มากขึ้น และเห็นว่ามีความสำคัญสำหรับผู้อ่านก็เสนอไว้ในภาคผนวก เช่น สูตรสถิติ แบบสอบถามต่าง ๆ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และอื่น ๆ ที่มีรายละเอียดมาก ผู้วิจัยสามารถเสนอได้ในภาคผนวก ซึ่งอาจจะแยกเป็นส่วน ๆ ให้ชัดเจน ดังนี้

- ภาคผนวก ก. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- ภาคผนวก ข. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- ภาคผนวก ค. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ฯลฯ

(๔) **การเขียนประวัติผู้วิจัย** ถ้าผู้วิจัยต้องการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของตนเองเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จัก อาจเขียนประวัติของตนเองไว้ตอนท้ายของรายงานโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติการศึกษา การทำงาน สถานที่ทำงาน ประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภัทรธิดา ผลงาน. (๒๕๕๓). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เลย : สถาบันราชภัฏเลย.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (๒๕๕๓). **คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

พบปะนักวิจัย

อาจารย์ พีรวัฒน์ ชัยสุข

สัมภาษณ์โดย...จันทรม สี่หาบุญลี

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่ฯ) มหาวิทยาลัยศิลปากร
- กำลังศึกษาปริญญาเอก สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม

ประวัติการทำงาน

- ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดพีดีมีเดียคอม
- เลขานุการชมรมพุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๔๑
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอน
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน มจร.
- หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน มจร.

คำถาม : งานวิจัยจะมีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมประชาธิปไตยได้อย่างไร?

อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข : งานวิจัยจัดได้ว่าเป็นกระบวนการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ดังนั้น งานวิจัยจะต้องมีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมประชาธิปไตยได้อย่างแน่นอน แต่ทั้งนี้จะต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยให้สอดคล้อง เหมาะสม และทฤษฎีที่จะนำมาเป็นแนวคิดในการวิจัยนั้น ก็จะต้องมีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย สำหรับประเทศไทยเอง หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะภาคการเมือง และภาคการศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการวิจัยในลักษณะแบบนี้มากยิ่งขึ้น

คำถาม : ในการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ควรมีรูปแบบการวิจัยอย่างไร

อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข : เป็นการยากที่จะกำหนดระเบียบวิธีวิจัยอย่างชัดเจน การที่จะศึกษาด้วยวิธีการใดนั้น ควรจะเน้นที่ภูมิรู้หรือความถนัดของผู้ที่จะวิจัยเป็นสำคัญ หาก

จะให้ความเห็น เกี่ยวกับ การวิจัยในลักษณะนี้ควรเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social research) น่าจะเหมาะสมที่สุด โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ

คำถาม : เป็นการจำกัดขอบเขต หรือไม่ว่า การวิจัยในลักษณะเช่นนี้จะต้องเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์เท่านั้น?

อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข : โดยความเห็นส่วนตัวแล้ว หากแบ่งการวิจัยตามหลักวิชาแล้วมันก็มีอยู่ ๒ ศาสตร์ เท่านั้น คือ วิทยาศาสตร์ (Scientific) และสังคมศาสตร์ (Social) สำหรับการวิจัยด้านนี้มัน จัดอยู่ในด้านสังคมศาสตร์ ซึ่งการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นต่างหาคำตอบที่หยุดนิ่งไม่ได้ เนื่องจากว่าปรากฏการณ์ทางด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วัฒนธรรมที่พัฒนาไปยุคสมัย โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านการเมืองของไทย หรือการทำนายผลอนาคตได้ยาก หรือวัดความคิดเจตคติของคนเราได้ยาก ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาไม่ความแตกต่างกันออกไป จึงทำให้การวิจัยด้านนี้มีความจำกัดหลายประการ แต่สุดท้ายก็ยังสามารถใช้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

คำถาม : ทิศทาง หรือแนวโน้มการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยจะเน้นการศึกษาด้านการปกครอง ด้านการเมือง ด้านกฎหมาย ด้านองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรืออย่างใดจึงจะเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยในอนาคต

อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข : แท้จริงแล้ว การที่จะพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยได้นั้น ทุกองค์ประกอบของสังคมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง การศึกษา และการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องร่วมมือกันอย่างแข็งขัน ในการที่จะสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการศึกษาในกรณีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยของประเทศไทยนี้ หรือวิธีการ อื่นที่หน่วยงานภาครัฐ และภาคสังคม ควรจะส่งเสริมและให้ทุนสนับสนุน การวิจัยในลักษณะนี้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลทั้งของมหาวิทยาลัยภาครัฐ และบุคลากรในภาครัฐได้มีบทบาทหรือโอกาสอย่างเสรี ในการที่จะศึกษาวิจัย และที่สำคัญองค์กรของภาครัฐเอง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับระบบการปกครองทุกหน่วยงานและทุกสถาบัน ควรจะเปิดเผยข้อมูลหรือให้ข้อมูลเหล่านั้นแก่ผู้วิจัยได้อย่างเต็มที่ ในกรณีที่มีการร้องขอ เพราะที่ผ่านมาปัญหาการได้รับความร่วมมือด้านข้อมูลจากองค์กรภาครัฐค่อนข้างน้อย และมีอย่างจำกัด และที่สำคัญต้องยอมรับข้อเท็จจริงอยู่อย่างหนึ่งว่า กระบวนการประชาธิปไตยของไทยต้องได้รับการพัฒนาอีกค่อนข้างมาก หากจะให้บังเกิดผลจากการวิจัยอย่างแท้จริง ผู้วิจัยไม่ว่าจะมาจากภาครัฐ หรือภาคเอกชนจะต้องปราศจากอคติในการวิจัย

LIART

- คำถาม : ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ?
- อ.พีรวัฒน์ ชัยสุข : เป็นที่น่ายินดีที่ฝ่ายนิติบัญญัติเองได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย และที่อยากจะฝากไว้ก็คือ การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในลักษณะนี้ ควรจะมีอย่างต่อเนื่อง และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไปเรื่อย ๆ และควรจะมีการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสนับสนุนส่งเสริมนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ หรือด้านมนุษยศาสตร์ ได้มีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้ทุนวิจัยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อการสร้างนักวิจัย รุ่นใหม่ในสาขาวิชาเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

*****

ปิดท้ายวิจัย

สวนรถไฟ

ปิดท้ายเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับเดือนมกราคมนี้ จะขอแนะนำสวนสาธารณะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการพักผ่อนหย่อนใจแห่งหนึ่งของคนกรุงเทพฯ นั่นคือ สวนรถไฟ หรือสวนวชิรเบญจทัศน์

แต่เดิมสวนรถไฟเคยเป็นสนามกอล์ฟของการรถไฟแห่งประเทศไทยมีเนื้อที่ ๓๗๕ ไร่ ต่อมาได้สร้างเป็นสวนสาธารณะเพื่อเป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกายของประชาชน โดยมีที่สำหรับให้เด็ก ๆ ได้ฝึกหัดเล่นกอล์ฟ นอกจากนี้ ยังมีสวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร ลานกีฬา สวนพุทธศาสนา และพิพิธภัณฑ์รถไฟ

สวนรถไฟตั้งอยู่ในเขตจตุจักร ติดกับสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ใกล้เคียง ๆ กับสวนจตุจักร ภายในบริเวณสวนรถไฟเมื่อเข้ามาจะเห็นผู้คนหนาตา โดยเฉพาะในวันเสาร์-อาทิตย์ คนจะเยอะกว่าวันราชการ เนื่องจากมีตลาดนัดขายอาหารและของใช้ กิจกรรมในสวนรถไฟมีหลายอย่าง แต่ที่จะขอแนะนำคือ การขี่จักรยาน ซึ่งมีร้านค้าให้เช่าจักรยานอยู่หลายร้าน มีจักรยานหลายแบบให้เลือกทั้งจักรยานเสือภูเขา จักรยานสำหรับเด็กเล็ก ผู้หญิง ผู้สูงวัย ค่าเช่าประมาณคันละ ๒๐-๓๐ บาท แล้วแต่รุ่นของจักรยาน จะเช่านานเท่าไรก็ได้ แต่ต้องไปส่งคืนก่อนเวลา ๑๙.๓๐ น. เส้นทางรถขี่จักรยานที่นี่เป็นแบบวันเวย์ โดยผ่านร่มไม้สบาย ๆ หรือจะใช้ทางแบบออฟโรดทางวิบากสนุก ๆ ก็ได้ เมื่อลัดเลาะไปตามทางแยกต่าง ๆ จะเจอภูมิธรรมชาติสวย ๆ ที่จัดไว้ภายในสวน วนะชมผีเสื้อสวย ๆ ที่อุทยานผีเสื้อและแมลง หรือเดินชมการจัดภูมิทัศน์ในการจำลองแหล่งธรรมชาติ ที่มีพรรณไม้สวยงาม รวมทั้งบ่อน้ำ ลำธาร น้ำตกเล็ก ๆ ให้ชื่นชมสร้างความเพลิดเพลินและทำให้จิตใจร่มเย็นขึ้น

การมาออกกำลังกายและพักผ่อนที่สวนรถไฟ นอกจากจะทำให้พบกับอากาศที่บริสุทธิ์ แสงแดดอ่อน ๆ แล้ว ยังได้ชื่นชมธรรมชาติที่ทำให้ร่างกายและจิตใจมีความสุขช่วยต่ออายุให้ยืนยาวออกไปได้อีกหลายปีทีเดียว

อัญชลี จวงจันทร์

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand